

HEILSA

Krabbamein í Grønlandi

Deyðiligheitin tvífalt so høg sum í norðurlondum annars

Grønlingar verða nú líka so ofta raktir av krabbameini, sum eitt nú danir, finnar, sviar, norðmenn og íslendingar. Men, vandin fyri at doyggja av krabbameini er nógv størri í Grønlandi enn í øðrum norðurlondum.

Vilmund Jacobsen

- Tað er tí neyðugt at kanna krabbameinstilgongdina í Grønlandi nærri, siga granskarar aftan fyri eina kanning og greining av viðurskiiftunum.

Vandin fyri, at grønlingar fáa krabbamein er øktur í tíðarskeiðnum 1983-2014 og er nú á sama støði sum vandin í øðrum norðurlondum.

Fleiri og fleiri grønlingar fáa krabbamein, og vandin fyri at doyggja av sjúkuni er tvífalt so stórus í Grønlandi sum eitt nú í Danmark og øðrum norðurlondum.

Tað vísir ein greining og kanning, sum Umbreen Yousaf, yvirlækni í oknologi á Haugesund Sjúkrahúsi í Noregi, hevur gjørt í samstarvi við Kræftens Bekæmpelse og Statens Institut fyri Fólkaheilsu.

Greiningin er júst útgivin í vísundaliga tíðarritinum, EClinicalMedicine.

- Tað er ræðandi, at deydiligheitin í Grønlandi er so nógv hægri enn í øðrum norðurlondum. Hetta er ein álvarsom støða, og vit noyðast at hyggja eftir, hvør orsökkin til hetta er, sigur Umbreen Yousaf, sum er høvuðsrithøvundur til greiningina.

Alt tíðarskeiðið frá 1983 til 2014 doyðu tilsamans 204 kvinnur og 229 menn í Grønlandi av krabbameini – roknað yvir hvørjar 100.000 íbúgar.

Í øðrum norðurlondum doyðu í sama tíðarskeiði 97 kvinnur og 135 menn av hvørjum 100.000.

millum grønlingar størri í eitt nú varrum, munnholu og svølg, sigur Umbreen Yousaf.

Á hinari síðuni er vandin fyri prostatakkrabba, bróstkrabba, móðurmerkjakrabba og blóðkrabba minni í Grønlandi enn í øðrum norðurlondum.

Yvirlæknin sigur, at samlaði krabbameinsvandin millum grønlingar er øktur árinum 1983 til 2014 og er nú á støði við vandan í øðrum norðurlondum.

Ein av orsøkunum, sigur Umbreen Yousaf, kann vera, at grønlingar í hesum tíðarskeiði eru

Grønlandi, eins og neyðugt er at greina, hvi deydiligheitin millum grønlingar, raktir av krabbameini, er so høg.

- Vit áttu at hugt niður í smálutirnar, hvussu viðgerðin og uppfylgingin av krabbameinssjúklingum er í Grønlandi. Ein slík kanning hevði kanska givið okkum ábendingar um, hvørji átøk møguliga skulu gerast fyri at minka um deydiligheitina, sigur Umbreen Yousaf.

Tað siga tøluni

Í Grønlandi búgva 55.000 fólk, og her eru umleið 200 krabbameinstilburðir um árið, harav 110 doyggja av sjúkuni.

Í Danmark búgva 5,7 miljónir fólk, og her verða umleið 37.000 rakt av krabbameini um árið, harav 15.500 doyggja av sjúkuni.

Í norðurlondum búgva tilsamans 26,5 miljónir fólk, og her eru umleið 150.000 tilburðir av krabbameini um árið, harav 61.500 doyggja av sjúkuni.

Vandin fyri at doyggja av krabbameini í Grønlandi er nevniliga tvífalt so stórus sum í norðurlondum annars.

Í Grønlandi vóru árinum 1983 til 2014 tilsamans 4.716 nýggir tilburðir av krabbameini, og í sama tíðarskeiði doyðu 3.231 fólk av sjúkuni.

www.cancer.dk

Ymisk sløg

Greiningin vísir, at stórus munur er á krabbameinssløgnum, sum raka fólk í Grønlandi og í norðurlondum annars.

- Vandin fyri, at grønlingar doyggja av krabbameini í andagøgnum – serliga av lungnakrabba – er nógv størri enn í øðrum norðurlondum. Sama er við krabbameini í sodningargøgnum, sum eitt nú vælindi, maga, brisi og livur. Haraftrat er títtleikin av krabbameini

farnir at liva meira "vesturlendskt".

- Har grønlingar áður livdu av mati úr havinum, eta teir nú í størri mun feitari og sötari mat, og tað hevur helst sína ávirkan á vandan fyri at menna krabbamein.

Umbreen Yousaf vísir á, at lívsstílsviðurskipti í Grønlandi sum eitt nú royking og alkohol kunnu hava sína ávirkan, og greiningin vísir eisini, at tilburðirnir av lungnakrabba eru øktir.

Nordcan-dátustovnur

Grønlandsku hagtølini stava frá tí, sum danir rópa "cancerregisteret" og "dødsårsagsregisteret", og hagtølini eru partur av norðurlenska krabbameinsdatabasanum, Nordcan (www.ancr.nu), sum hevur upplýsingar um krabbameinstilburðir og deydiligheit í øllum norðurlondum.

- Nú ber til at fylgja við, hvussu títtleikin av krabbameinstilburðum og deydðsføllum av krabbameini er í

Grønlandi samanborið við støduna í Danmark og øðrum norðurlondum, sigur yvirlæknin.

Gerda Engholm, sum starvast hjá Kræftens Bekæmpelse og sum eisini hevur verið við í greiningini av støduni í Grønlandi, sigur, at tøluni kunnu brúkast til at fremja átøk, ið kunnu viðvirka til at tálma gongdina í Grønlandi.

Umbreen Yousaf heldur, at tað avgjørt er tørvur á at styrkja tilbúgvina móti krabbameini í